

อาณาจักรจัมปा (ต่อ)

ในศตวรรษที่ 7 เป็นช่วงเวลาที่อาณาจักรจัมปามีความเจริญก้าวหน้ากิลปะ มีหลักฐานปรากฏให้เห็นอยู่ในบริเวณเมืองมีเซิน (Misien) และตราเกี้ยว (Tra-Kieu) และบริเวณเมืองกว้างนันค์วาย โภylephare เมืองมีเซินนี้สังคสมีอยู่ ส่วนเมืองตราเกี้ยวนั้นคงเหลือแต่ฐานเท่านั้น ลิ่งก่อสร้างที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาด้านกิลปะ ที่ง Isaac รับกิโลจากกิลป์ ลินเดียนน์ ไคสร้างขึ้นในสมัยของพระเจ้าประกาธรรมะ (Prakasadharma) ขึ้น ครองราชย์ในปี ค.ศ. 653 ทรงพระนามว่าวิกรานตวรมัน (Vikrantavarman) และสมัยนี้เองได้มีการนับถือลัทธิมนูชาพะวิชญ (ไวษณवิกา) เป็นครั้งแรกในอาณาจักรจัมปा¹ สมัยนี้ไคส์งค์จะหุ่นไปเจริญพระราษฎร์ไม่ครีกับพระเทศาจีน

ต่อมากลางศตวรรษที่ 8 จันหยุกการกล่าวถึงลินนี่ ซึ่งเป็นระยะเดียวกัน กับผู้นักลงที่สำคัญของอาณาจักรจัมป่า ย้ายจากกว้างนัมไปสู่ Panduranga (Phan-rang) และ Kauthara (Nha-trang) และราชวงศ์ที่ขึ้นมาอ่อนน้อมในตอนนี้ คือราชวงศ์ที่ 5 ปกครองระหว่าง ค.ศ. 758-859 ในสมัยนี้เกิดความเชื่อที่ว่า กษัตริย์ที่ลินพระชนม์ไปแล้ว จะไปรวมคู่กับพระเจ้าที่เป็นที่นับถือ สมัยนี้ไคแก่พระศิวะ ลัทธิศิวนิกาย (Saivism) มนูชาพะเจ้าในรูปของลิงค์ (Linga) ซึ่งได้รับการประดิษฐ์อย่างประณีต

ในระยะศตวรรษที่ 8 ตอนหลัง เป็นระยะที่อาณาจักรจัมปาระสบความวุ่นวาย เหราถูกชúaใจมีตี ใน ค.ศ. 774² ชúaไคหำลายสถาปัตย์สำคัญหลายแห่ง เช่น Po Naga ที่นาครัง (Nha trang) อีก 3 ปีต่อมา กองทัพชúaไคหำลายวัดไกล๊ฯ เมืองหลวงวีระบุรี (Virapura) ซึ่งถูกยกเข่นกัน เนื่องจากการผ่านมาจนถึงสมัยศตวรรษที่ 9 ตอนตน ซึ่งจัมปาระอยู่ในสมัยพระเจ้าหริวรมันที่ 1 (Harivarman 1) จามไคค์กองทัพไปโจมตีกัมพูชาบ้าง ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 แห่งกัมพูชา

1. D.G.E. Hall, A History of South-East Asia, p. 173

2. Ibid, P. 174

๑.๗. ๘๕๔-๘๙๓ สมัยพระเจ้าอินดรavarmanที่ ๒ (Indravarman II)

แห่งราชวงศ์ที่ 6 ของพระวัดพิษสัมพุทธารามจักรจัมปा ในสมัยนี้คินแคนทางเหนือโคกกลันมา มีความสำคัญอีก มีเมืองหลวงชื่อ อินดรปุระ (Indrapura) พระองค์ทรงเป็นผู้ครุ่น สัมพันธ์กับจีน นักประวัติศาสตร์เชื่อในก้าล่าวถึงจัมปานี้ชื่อain คือ Chang - Cheng (มีความหมายว่า "The Chan City") หรือชื่อสันสกฤตว่า จัมปายูระ (Champapura) สมัยพระเจ้าอินทรรามันที่ 2 นี้ เป็นเวลาที่จัมปานี้มีความสงบ พุทธศาสนาเป็นการเผยแพร่เจริญ รุ่งเรืองมีพิษสัมพุทธารามเป็นศูนย์กลางและโบราณสถาน ที่งเหลือเพียงซากปรักหักพังในบริเวณคงเดิม (Dong-Düong) (ทางตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองมีเซิน Misöhn) แต่ก็แสดงให้เห็นถึงความเจริญทางค้านพิษสัมพุทธารามในสมัยนั้น พระองค์ทรงทำบุญบำรุงค้านพิษสัมพุทธารามมาก โคกสร้างสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และมีโอกาสจาริคก้าล่าวถึงการบริจากทานให้แก่วัดค่าย นอกจากนี้ ก็มีหลักฐานที่กล่าวว่า เป็นสมัยแรกที่พุทธศาสนาเป็นการเผยแพร่เจริญในจัมปานี้

สมัยที่ ๑ ในรัชกาลของพระเจ้าปิยสิงหารมันที่ ๑ (Jaya Sinhavarman I)

ขึ้นเมื่อความสัมพันธ์กับชราเป็นอย่างดี ไม่มีผลทำให้กลัวความมืดหรือเสื่อมไป ซึ่ง
เห็นได้ในระยะครึ่งศตวรรษที่ 10

ในระยะคริสตศตวรรษที่ 10 นี้เอง เป็นช่วงเวลาที่จัมปานีเกิดเหตุการณ์ที่สำคัญ
ที่สุดในบริเวณเขตแคนหางตอนเหนือ เนื่องจากใน ค.ศ. 907 ราชวงศ์ดังได้เสื่อมอำนาจลง
และหัวก้อนนัม (Annamites) ได้ออกราชสำเร็จตัวกันเป็นปีกแแผ่น ซึ่งทรงกับสมัย
พระเจ้าอินทรารมันที่ 3 แห่งจัมปานี (ค.ศ. 918-959) แต่ก็ไม่ได้มีผลกระทบกระเทือนแก่
จัมปานากันนักในสมัยนี้ สมัยค่อมมา หรือ สมัยพระเจ้าอินทรารมันที่ 1 (Jaya Indravarman I)
ทรงส่งกองทัพพร้อมด้วยเครื่องราชบัลลภาการไปถวายพระเจ้ากรหดีจันองค์แรกของราชวงศ์
ขุน (sung) ที่ขึ้นมาปกครองแทนราชวงศ์ดังที่เสื่อมอำนาจลง ไม่มีการส่งทูตเข้าไปถวาย
ราชสำนักจันทร์อย่างครั้ง ในระหว่าง ค.ศ. 962-971 แสดงให้เห็นว่า ทั้งจัมปานีและจันไค^๔
มีความสัมพันธ์อันดีกัน

ต่อมา ค.ศ. 972 กษัตริย์ของจัมปາทรงพระนามว่า พระเจ้าparamesvaravarman (Paramesvaravarman) ดังปรากฏพระนามในหลักฐานของจีน สมณ์นี้ความสัมพันธ์ระหว่างจัมป้าและจีนยังเป็นไปด้วยดี มีการส่งหนูไปที่ราชสำนักจีนหลายครั้ง เช่นกัน ใน

ระหว่าง ค.ศ. 972-979 ความยุ่งยากของจัมป้าได้เริ่มก่อตัวขึ้นในรัชกาลนี้ เหร่าพระเจ้าปรเมศวรร์มัน ทรงเป็นกษัตริย์จัมป้าพระองค์แรกที่ได้เกิดความข้องกับอาณาจักรໄโคโวีย特¹ (Dai Co Viet) ซึ่งเป็นอาณาจักรตะวันที่ตั้งตนขึ้นเป็นศิสระจากจัน บูลเหตุ ของความยุ่งยากเกิดขึ้นเนื่องจากกษัตริย์องค์แรกของราชวงศ์ Dinh แห่งอาณาจักรໄโคโวีย特 ได้ถูกกลงประชานม ใน ค.ศ. 979 กษัตริย์แห่งราชวงศ์โน (Ngo) ซึ่งหนีไปคุ้มจัมป้า ได้ขอให้พระเจ้าปรเมศวรร์มันช่วยเหลือให้พระองค์ขึ้นครองอาณาจักรໄโคโวีย特แทนกษัตริย์ ราชวงศ์ Dinh ตั้งนั้น กองทัพเรือของจัมป้าจึงเดินทางไปยังเมืองหัว ลู (Hoa-lu) เมืองหลวงของราชวงศ์ Dinh ใน ค.ศ. 979 แต่กองเรือໄโคถูกพาด้อมปางลงเสียก่อน

ในปีต่อมา ทูนนางตระถูลสูงนามว่า แลยวน (Le Hoan) ได้ขึ้นครองอาณาจักรໄโคโวีย特 และตั้งราชวงศ์ Le ขึ้น สมัยนี้ได้มีการส่งคณะทูตไปถังจัมป้า เพื่อให้จัมป้ายอมรับพระองค์ในฐานะกษัตริย์แห่งอาณาจักรໄโคโวีย特 แต่พระเจ้าปรเมศวรร์มันได้จับคณะทูตขังคุก พระเจ้าแลยวนจึงยกทัพมาโจมตีจัมป้า พระเจ้าปรเมศวรร์มันถูกกลงประชานม เมืองหลวงอินทรบุรุษถูกทำลายใน ค.ศ. 982² กษัตริย์พระองค์ใหม่ทรงพระนามว่า พระเจ้าลินทรรมันที่ 4 จึงต้องทิ้งเมืองอินทรบุรุษไปอยู่ทางภาคใต้ของประเทศ และ ค.ศ. 985 ได้ขอความช่วยเหลือจากจัน แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ

ในระยะนี้คุณเห็นอ่องจัมป้า มีชาวตวนนามว่า ลูกีตอง (Luu Ky-Tong) ได้ตั้งตัวเป็นใหญ่ขึ้น และวนไม่สามารถจะปราบปรามได้ ในปี ค.ศ. 986 พระเจ้าลินทรรมันที่ 4 สืบพระชนม์ลง ลูกีตองจึงตั้งตนเป็นกษัตริย์แห่งจัมป้า และส่งสาลันไปถังราชสำนักจันเพื่อให้กษัตริย์จัมป้ารับฐานะของตน การที่ลูกีตองมาปกครอง ทำให้ชาวจันเป็นจำนวนมาก หลบหนีไปอยู่ที่เกาะในหล้า และที่แคว้น กวางจิว (Kouang-Tcheou)

ใน ค.ศ. 988 ชาวจันรวมกันไก้กายไคคูนนำชาวนี้เข้าเมืองที่เข็มแข็ง ตั้งตนเป็นใหญ่อยู่ที่เมืองวิชัย (vijaya)³ (แคว้น Binh-Dinh ปัจจุบัน) หลังจากนั้น ล้านชีวิตลง ใน ค.ศ. 989 ผู้นำชาวจันเมืองของจัมป้าได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า

1. G. Coedes, The Indianized States of Southeast Asia, P. 124

2. Ibid.

3. G. Coedes, op.cit., p. 125

พระเจ้าหิรุมันที่ 2 (Harivarman II) เป็นราชวงศ์ที่ 7 แห่งประวัติศาสตร์ชนชาติจาม ไค้มีการติดต่อกับจันอีก และเมืองหลวงไคพ้ายกกลับมาอยู่ที่เมืองอินทร์ปูระตามเดิม ไคยกิริบการบูรณะปฏิสังขรณ์เสียใหม่ แต่ครองราชย์ได้ไม่นาน พวกลันนัมไคมาก่อภวนทางตอนเหนือของจัมป้าลีก ศ.ศ. 990 จึงเกิดการปะทะกันระหว่างพระเจ้าหิรุมันที่ 2 กับแสวง และพระเจ้าหิรุมันที่ 2 กีເຄຍກหพຽกເຫົາໄປໃນคินແคนของลันนัมເຫັນກັນ ໃນຮະໝວງ ศ.ศ. 995-997 ເທິກາຣົງວຸວາຍນີ້ຕົກເນື່ອງມາຈຸນດຶງສົມບັຍກັດຕີຈາມອອກຕໍ່ອມາ

ກັດຕີຈາມອອກຕໍ່ອຈາກພຣະເຈົ້າຫຼັມນັ້ນທີ່ໄປຢ່າງພະຍານມາ
ໄມ່ສົມບັຍວ່າ Yang Pu Ku Vijaya Sri ----- ກ.ศ. 1000 ຕຽບກາມເນື່ອງຫລວງ
ຈາກອິນຫຣປະໄປຢູ່ເມືອງ Vijaya ແລະໄຟສົ່ງຄະຫຼຸກໄປຢົງຮາສຳນັກຈິນໃນ ກ.ศ. 1004-
1005 ເທິກາຣົງຕໍ່ອມາ ອາຍາຈັກຈັມປາກັງຄົງດູກລັນນັມບັນກວນຄິນແຄນທາງຄອນເນື່ອງຢູ່ເສມອ ។

ໃນຄວິສົດສົກຫວຽກທີ່ 11 ຈັມປາປະສົບບັງຫາກວາມວຸ່ນວານຫັກ ເທຣະໄຄສູງເລີຍ
ຄິນແຄນທາງຄອນເນື່ອໃຫ້ແກ່ລັນນັມ ກັດຕີຈາມຮະກະນີ້ຕອງພາຍາມເຈຣິຢູພຣະຣາຊ໌ໃນຕົກກັນຈິນ
ໃນ ກ.ศ. 1030 ກັດຕີຈາມໄຄ້ເຈຣິຢູພຣະຣາຊ໌ໃນຄວິໄປຢູ່ພຣະເຈົ້າສູງວິກາຣມັນທີ່ 1 (Suryavarman I) ແ່າງອາຍາຈັກ Angkor ຄວັງ¹ ທັງນີ້ເພຣະໜວງທີ່ຈະຫາູ້ຂ່າຍເໜັກ
ແຕ່ກີ່ໄມ່ປະສົບຜົວສຳເວົ້າ ໃນ ກ.ศ. 1044 ຕຽບກັນສົມບັຍພຣະເຈົ້າຍັກ ສົງຫວາມນັ້ນທີ່ 2 (Jayasinhavarman II) ພວກລັນນັມຮູກຫັກ ຈັມປາເສີຍຫາຍາມາກ ເນື່ອງຫລວງວິຫຼັງຄູກົກ
ກັດຕີຈາມຄູກທີ່ຮະກະ ກັດຕີຈາມລົງລັນນັມຕົກ ນໍລີ ໄທ ໄທນ (Li Thai-ton) ໄກ້ກວາກ
ຫອນນາງສົນນິກຳນໍລຂອງພຣະເຈົ້າຍັກ ສົງຫວາມນັ້ນທີ່ 2 ກຳລັກໄປຄວັງ

ຕໍ່ອມາສົມບັຍຮາຊວັງທີ່ 8 ຂອງຈັມປາ ຢູກຄົງເປັນນັກຮົມມາຈາກຄະດູລູນນາງຂຶ້ນສູງ
ໄຄ້ຂຶ້ນເປັນກັດຕີທີ່ຮຽນພຣະນາມວ່າ ພຣະເຈົ້າຍັກປຣມສ່ວරມັນທີ່ 1 (Jayaparamesavarman I) ພາຍາມທຳໄຫ້ອາຍາຈັກຈັມປາທີ່ຕົວໜີ້ ແລະພາຍາມທຸກວິດີ້ທີ່ຈະໜີ້ນີ້
ຄວາມສົ້ມທັນຮັນຕື່ກັນພວກລັນນັມແລະຈິນ ໄຄຍສົ່ງຄະຫຼຸກເຫົາໄປເຈຣິຢູພຣະຣາຊ໌ໃນຕົກກັນຈິນໃນ ກ.ศ.
1050-1056 ແລະກັນອາຍາຈັກໄກໂຄວິເວົກທ ໃນ ກ.ศ. 1042-1060

ກ.ศ. 1061 ໃນສົມບັຍພຣະເຈົ້າຮຽນທີ່ 3 (Rudravarman III) ໄກ້
ພາຍາມທຳໄມ່ຕົກກັນພວກລັນນັມ ໄຄວິຫຼັງສົ່ງຫຼຸກເຫົາໄປເວື່ອຍ ។ ແຕ່ເທິກາຣົງທີ່ໄມ່ໄຄຕົ້ນ ຈຶ່ງ

เปลี่ยนมาคระเทรียมกำลังเพื่อใจอาณาจักรໄคโคเวียต ใน ค.ศ. 1068 ทรงยกทัพเข้าใจนืออาณาจักรໄคโคเวียต แต่พระเจ้าหลี ท้าว โภ (Li Thah Töö) ก็ตอนตัวในทันที โดยยกกองทัพเรือมาใจตั้งปานห้าง พระเจ้าหลี ท้าว โภ ยิ่งเมืองหลวงได้พระเจ้าธุทรรມันที่ 3 ทองหนบหนี่ไป แต่ในที่สุดก็ถูกจับเป็นเชลยและนำไปอยู่ในเขตกัมพูชา และถูกส่งไปอยู่ตั้งเกียง หลังจากได้ชักชนะแล้ว พระเจ้าหลี ท้าว โภ ก็ได้จัดพิธีฉลองชัยชนะครั้งที่สองในราชสำนักจาม

ต่อมา ใน ค.ศ. 1069 พระเจ้าหลี ท้าว โภ ได้ปลดปล่อยพระเจ้าธุทรรມันที่ 3 คลอดจนมเหสีและพระราชโอรส ติดา ให้เป็นอิสระ โดยมีข้อเสนอว่า จะต้องยอมยกแคว้น 3 แคว้น ทางตอนเหนือของจัมปานเป็นลิ่งแลกเปลี่ยน¹ (ปัจจุบันคือบริเวณ Quang-Binh และ Quang-Tri) เราไม่อาจทราบได้ว่า หลังจากทรงได้รับอิสระแล้ว พระเจ้าธุทรรມันที่ 3 ได้กลับมาอีกนานาจซึ่งเดินทางกลับอาณาจักรจัมปานหรือไม่ ทราบแต่เพียงว่า ได้สิ้นพระชนม์ลงในปี ค.ศ. 1074 พร้อม ๆ กับราชวงศ์ของพระองค์ก็ได้สิ้นสุดไปด้วย

ต่อมาเป็นสมัยเจ้าชาต Thang ซึ่งเป็นผู้สถาปนาราชวงศ์ที่ 9 ขึ้น และได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า พระเจ้าบริวรมันที่ 4 (Harivarman 4) ตั้งแต่เริ่มรัชกาลทรงขึ้นได้กองทัพอันนั้นที่รุกรานออกไป ต่อมาทรงรับชันสกุลของทัพของ และรุกเข้าไปถึงฝั่งแม่น้ำโขงได้ พระเจ้าบริวรมันที่ 4 ทรงใช้เวลาส่วนใหญ่ในรัชกาลของพระองค์ทำบุญบำรุงจัมปานให้ฟื้นคืนขึ้นใหม่ ทั้งนี้ เพราะการสูญเสียคืนดีนั้นทางตอนเหนือกลับไปในรัชกาลก่อน ทำให้จัมปานสูญเสียกำลังไปมาก ใน ค.ศ. 1076 พระองค์ได้ร่วมกับจันยิกไปปราบกับอาณาจักรໄคเวียต แต่ไม่ประสบความสำเร็จ จึงพยายามหันมาฟื้นความสัมพันธ์กับอันนัม โดยการส่งเกรียงบรรดาการไปให้ลัตน์มุนดิจปลายคริสตศตวรรษนี้ ใน ค.ศ. 1080 ทรงทำพิธีราชาภิเษกพระโอรสอราธิพิย 9 พระองค์เป็นกษัตริย์ตาม ทรงพระนามว่า พระเจ้าชัยอินทร์ วรรمانที่ 2 (Jaya Indravarman II) เมื่อพระเจ้าบริวรมันที่ 4 สิ้นพระชนม์ลงนั้น พระเจ้าลิทธิวรรمانที่ 2 ยังทรงพระเจ้าวอยู่ ไม่สามารถจะปกครองประเทศได้ จึงต้องมีผู้สำเร็จ

1. G. Coedes, op.cit., p. 141

ราชการ ผู้ขึ้นมาเป็น คือ เจ้าชายปาง (Pang) ที่มาเจ้าชายปางໄคตั้งตัวเป็นกษัตริย์ คั่งนั้น พวกขุนนางที่สนับสนุนพระเจ้าชัย อินหารมันที่ 2 จึงรวมกันปฏิวัติล้มอำนาจเจ้าชายปาง และฟื้นเจ้าชัย อินหารมันที่ 2 ให้เป็นกษัตริย์อีกครั้งหนึ่ง

หลังจากขึ้นครองราชย์ครั้งหลังนี้ พระเจ้าชัยอินหารมันที่ 2 ได้เริ่มนี้ใหม่ตรีกัน ฉัน และส่งบรรณาการไปถึงอาณาจักรไคเวียทนาอย่างครั้ง ใน ค.ศ. 1103 โคมีชาวอันนัม ซึ่งลี้ภัยเข้ามาอยู่ในจัมปा เสนอความเห็นให้พระเจ้าชัยอินหารมันที่ 2 คิดหาทางยึดแคว้น 3 แคว้นทางภาคเหนือกลับคืน ซึ่งทางจัมปานำเสนอความสามารถรักษาไว้คืนในระยะเวลาเพียงไม่กี่เดือน พระเจ้าชัยอินหารมันที่ 2 บุกครองจัมป้าโดยความสงบเรียบร้อย จนถึง ค.ศ. 1113 ใน รัชกาลนี้ ไกทรงปฏิสังขรณ์สถาณสถานหลาภแห่ง ตลอดจนสร้างสถาณสถานที่เมืองมีเชิน ความสัมพันธ์ระหว่างจัมปากับอันนัมมีความสงบต่อมาจนถึงกลางศตวรรษที่ 13 ทั้งนี้ เพราะจะมีเหตุการณ์มานั้นก็ เนื่องจากมีความวุ่นวายอยู่ทางค่านเขมร ตรงกับสมัย พระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 (Suryavarman II) แห่งกัมพูชา ซึ่งพยายามจะมีอำนาจเหนือ จัมป้า ใน ค.ศ. 1145 เขมรได้ยกทัพเข้ามาโจมตีจัมป้าໄค ยึดเมืองหลวงตลอดตอนเขต แคนหางส่วนเหนือของจัมป้าให้ก่ออันน้ำจัมป้า ซึ่งพระเจ้าสุริยวรมันแห่งเมือง พระนคร (Angkor) ได้ตั้งตนเป็นญี่ปุ่นกรองอาณาจักร 1 ครั้งนี้ครองกับสมัยพระเจ้าชัย อินหารมันที่ 3 (Jayavarman III) ซึ่งได้สถาปัตยไปในความวุ่นวายครั้งนี้ ไม่อาจทราบได้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นกับพระองค์ ดินแดนส่วนเหนือของอาณาจักรจัมป้าตกอยู่ ภายใต้การปกครองของเขมรจนถึง ค.ศ. 1149

ใน ค.ศ. 1147 โคมีกษัตริย์จามหาร่องค์ใหม่ตั้งตนขึ้นในจินดเคนตอนใต้ บริเวณ Panduranga ทรงพระนามว่า พระเจ้าชัยหริวรมันที่ 1 (Jayavarman I) ได้พยายามต่อต้านการรุกรานของเขมรโดยการขึ้นไล่ออกไปໄค และในปี 1149 ไกยึดเมือง วิชัยกลับคืน รวมอาณาจักรขึ้นใหม่ แต่พระองค์ก็ยังมีโคมีอ่อนน้ำจัมป้า ทั้งหมด ทั้งนี้เพราะไก่มีญี่ปุ่นหงสาว เมืองที่อยู่ลุ่มบริเวณเทือกเขา ใจที่สุด ไก์กลับหนีไป อยู่ลับนัม หลังจากว่ารวมกันลังพลจนมีจำนวนมากขึ้น จึงได้ยกมาธุรกจัมป้า แต่สู้ไม่ได้

1. Hall, op.cit., p. 177

และไคสินชีวิตลงประงาด ค.ศ. 1150 หรือ ค.ศ. 1151 แต่ความยุ่งยากภายในช่วงรัชกาลพระเจ้าชัยธรรมันที่ 1 ก็ตั้งไม่นมดลินไป เผราวดีน ค.ศ. 1155 เมือง Panduranga เป็นกบฏ และกว่าจะปราบกบฏได้รานกาม ก็ถูกเวลาถึง ค.ศ. 1160 นี้เอง才ว่า รัชกาลของพระองค์เป็นเวลาที่ต้องห้ามสิ่งกรรมให้อรักษาอันน่า หลังจากเหตุการณ์วุ่นวนสังบนลง พระองค์ได้ทรงต่อเมืองแม่น้ำบ้านเมืองที่เสียหาย สิริวงศ์สันสตานแห่งใหม่ ตลอดจนบูรณะของเก่า ที่ดีขึ้น ใน ค.ศ. 1166 ได้มีการส่งคณะทูตพร้อมของก้าวเดินไปมอบแด่ Thein To แห่งอาณาจักรของอันนัม แต่ใน ค.ศ. 1167 กองทัพอันนัมก็พยายามรุกร้าวเข้าแคว้นชายแดน ซึ่งเป็นจังหวัดที่กว้างที่พระเจ้าชัยธรรมันที่ 1 สวรรคตลง และญี่ปุ่นต่อมาก็ถือ พระเจ้าชัยธรรมันที่ 4 ได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ ซึ่งไคสิงห์คงกำ็บตราตราแฟรงไปมอบแด่ Thein To พระเจ้า Thein To จึงมีคำสั่งให้กองทัพอันนัมยกกลับไป

พระเจ้าชัยธรรมันที่ 4 เป็นกษัตริย์ที่มีความเฉลียวฉลาด การขึ้นครองราชย์ของพระองค์นั้น ได้ทรงก่อตั้งจักรพรรดิ์โอรสของกษัตริย์องค์ก่อน หลังจากขึ้นครองราชย์แล้ว ได้มีพระประสงค์ที่จะจัดการกับกัมพูชาเป็นการตอบแทนที่พระเจ้าสุริยวรมันแห่งกัมพูชา ได้เกยบกรุกจัมปา ดังนั้นจึงเกิดการสู้รบกันใน ค.ศ. 1170 เป็นครั้งแรก และอีกครั้งหนึ่งใน ค.ศ. 1177 พระเจ้าชัยธรรมันที่ 4 ได้ยกกองทัพเรือไปบุกถึงบริเวณดินแดนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง ในที่สุดก็ได้เมืองพระนคร (Angkor) ได้ปล้นสะคนเมืองและก่อสร้างเสิน ได้เป็นจำนวนมาก การสู้รบกันครั้งนี้ ทำให้เกิดความเกลียดชังก่อร่างมาระหว่างจัมปาและกัมพูชาจนหลานหลานเป็นคู่มา

ใน ค.ศ. 1190 พระเจ้าชัยธรรมันที่ 7 ผู้สร้างนគรมของกัมพูชา ได้ยกทัพมา รุกรานจัมป้าก โดยมีญี่ปุ่นนำทัพเป็นเจ้าชาติจากพระองค์หนึ่ง ชื่อ Sri Vidyanandana ซึ่งไปได้รับการศึกษาที่เมืองพระนคร การบุกครั้งนี้ สามารถมีชัยชนะเหนือจัมป้าได้ พระเจ้าชัยธรรมันที่ 4 ถูกส่งไปเมืองพระนคร ส่วนพระโอรส ก็อ เจ้าชาย In ได้ขึ้นเป็น กษัตริย์ อ. เมืองวิชัย ความพ่ายแพ้ครั้งนี้ทำให้อาณาเขตของจัมป้าได้ถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่ง Sri Vidyanandana ปกครองอยู่ที่ Panduranga ในฐานะคำว่าแทนของกัมพูชา ทรงพระนามว่า สุริยวรมัน ลักษณะหนึ่ง เจ้าชาย In ปกครอง อ. เมืองวิชัย ผลที่เกิดขึ้น

ตามมา คือ มีกบฏเกิดขึ้นทั่วไปในจัมปा เป็นการต่อต้าน เจ้าชาย ยก ถูกขับไล่ออกจากจัมปा โดยผู้นำจามคนใหม่ ซึ่งเป็นกลัชต์ทรงพระนามว่า ชัยอินทร์วรมันที่ 5 ดังนั้นพระเจ้าชัยอินทร์วรมันที่ 7 แห่งกัมพูชาได้ส่งพระเจ้าชัยลินทร์วรมันที่ 4 แห่งจัมปานี้จับตัวไปพร้อมคู่ชีวะกองทัพมายศึกบลังก์ศิน และตอนหลัง สุริยวรมันได้จัดการโถยอกกองทัพมายศึกชัย และปลงพระชนม์พระเจ้าชัยอินทร์วรมันที่ 5 ตลอดจนจัดการกับพระเจ้าชัยอินทร์วรมันที่ 4 ໄก์ใน ก.ศ. 1192 และสามารถอธิบายรวมจัมป้าไว้ก็คลื่นจนเลิกเป็นไมตรีกับกัมพูชา มีการส่งคณะทูตไปอันนัมและจีน และ ก.ศ. 1199 ได้รับการยอมรับจากจักรพรรดิ Long Can ใน ก.ศ. 1203 เพมรสามารถมีชัยชนะเหนืออาณาจักรจัมป้าอีกด้วย ดังนั้น ระยะ ก.ศ. 1203 – 1220 จัมป้าจึงตกอยู่ในการปกครองของเพมร สาเหตุที่ทำให้กองทัพเพมรเลิกศึกของคินແคนจัมป้าในระยะต่อมาดังนี้ ไม่ใช้มีการบันทึกไว้ว่าเป็นเพราะเหตุใด แต่นาย Maspero และ Coedès ได้กล่าวสรุปว่า สาเหตุที่ทำให้เพมรยกทัพกลับไป ก็เพราะกองทัพไทยได้บุกเขมร เพมรจึงจำต้องลงทะเบทั้งจัมป้า ต่อมาจัมป้าก็พ้นตัวเป็นมาใหม่ก่อตั้งขึ้น ๆ ทั้งนี้ เพราะการที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของกัมพูชาเป็นเวลานาน และพยายามที่จะหาทางเลิกกินແคน 3 จังหวัดกลับคืนมาจากการอันนัม

สมัยต่อมา คือ สมัยพระเจ้าชัยไพรเมศวร์วรมันที่ 2 (Jaya Paramesvarman II) ขึ้นครองราชย์หลังจากเพมรได้ออกไปแล้ว ตามทางการอันนัมกล่าวว่า จัมป้ามีโอกาสที่ราชวงศ์ นี้ แห่งอันนัมม่อนแหล่ง บุกรุกตามบริเวณชายฝั่งของอันนัม ต่อมา ก.ศ. 1225 ราชวงศ์ใหม่แห่งอันนัมคือ ราชวงศ์ Tran ขึ้นมาเมืองน้ำจืด ได้เรียกร้องให้จัมป้าส่งเกรียงราชบัตรมาการไปปั่นบอนแครอันนัม แต่พระเจ้าชัยไพรเมศวร์วรมันที่ 2 ได้ขอให้อันนัมคืน 3 จังหวัดที่เคยไป ผลคือ พระเจ้า Tran Thai-Ton แห่งอันนัมได้บุกจัมป้า จัมป้าทกอยู่ในฐานะล้านนา แม้จะต้านทานอย่างหนัก ในที่สุด พระเจ้าชัยไพรเมศวร์วรมันที่ 2 ก็ถูกฆ่าตายประมาณ ก.ศ. 1252

กลัชต์องค์ต่อมา คือ พระเจ้าชัยอินทร์วรมันที่ 6 (Jaya Indravarman 6) สมัยนี้อันนัมประสบปัญหานำการบุกรุกของพวกมองโกลลงมาทางตอนเหนือของอันนัม ดังนั้น อันนัมจึงหดตัวลงจัมป้าเป็นการชั่วคราว ใน ก.ศ. 1260 พระเจ้ากุบุโภชาน (Kublai Khan) ได้ขึ้นมาเป็นผู้นำมองโกล สามารถมีชัยชนะราชวงศ์ Trung ของจีนໄก์ ที่จากนั้นได้ส่งทูตไปอันนัม กัมพูชา จัมป้า เพื่อแจ้งแก่ผู้ปกครองประเทศเหล่านี้ถึงความอิ่งใหญ่ในฐานะ

ญี่ปุ่นและจีน และเพื่อให้บรรดาญี่ปุ่นกรองอาณาจักรเหล่านี้แสดงความจงรักภักดีต่อพระองค์ ซึ่งญี่ปุ่นกรองแคว้นต่าง ๆ ตั้งกล่าว ก็ได้จัดการส่งทูตร้อมกับข้อกำหนดไปถวายยังราชสำนัก จีนในครั้งนั้นด้วย

ใน ค.ศ. 1278 และใน ค.ศ. 1280 พระเจ้าอินหารมันที่ 5 ได้รับการ เชือเชิดทางราชสำนักจีนให้ไปถวายราชสำนักที่ปักกิ่ง แต่พระองค์ได้หลบเลี้ยงโดยส่งคณะทูต และของกำนัลไปแทน ปรากฏว่า ใน ค.ศ. 1281 จีนได้ส่งนายพล Sogatu และ Liu Shen นำความทึ่งในเรื่องของพวกมหัศจรรย์อันน่า嗟异ให้กับพระองค์ จัมปา การกระทำ ครั้งนี้ทำให้เกิดชนวนการ Nation-wide movement ขึ้นในจัมปา Sogatu ได้พบว่า การจัดการกับกองทัพจัมปานั้นเป็นงานที่ยากมาก และพระเจ้าลินหารมันที่ 5 ได้ลบหน้าไป

ใน ค.ศ. 1285 โอรสพระเจ้าถูมิไลข่าน คือ Togan ได้พยายามจะแพร่ขยาย อำนาจลงมาถึงตั้งเก๊ก แต่ไม่สามารถเอาชนะได้ จึงถูกอันนัมซึ่งได้กลับเข้าไปทางเหนือ ใน ชั้นนั้น นายพล Sogatu ได้ขึ้นมาจากทางใต้เพื่อจะมาสมทบทัพกับเจ้าชายน Togan เนื่อง เหตุการณ์เป็นไปเช่นนี้ นายพล Sogatu ต้องหนีกลับไปจัมปา และถูกพวกจามพ่าตาย ใน ที่สุด อาณาจักรจัมปานี้สามารถขัดขวางอันนัมของพวกมหัศจรรย์ได้ และพระเจ้า อินหารมันที่ 5 ได้หาวิธีป้องกันการกลับมาอีก จึงส่งของกำนัลมาถวายพระองค์ใน ค.ศ. 1285 ในระยะเวลา เดียวกัน กับมีคณะทูตมาจากญี่ปุ่นด้วย

ต่อจากนั้นก็ถึงสมัยสิงหารมันที่ 3 (ค.ศ. 1288-1307) ที่เป็นสมัยที่มีความ ส่งบ และความมั่นคงมากขึ้น ครั้นนั้นใน ค.ศ. 1301 จึงได้รับการเยี่ยมเกี่ยวนจาก Tran Nhon-Ton พระเจ้ายสิงหารมันที่ 3 ได้สมรสกับพระชนิษฐาภิรักษ์ของพระจักร พรรดิญุวน แต่เนื่องจากการสมรสครั้งนี้ อาณาจักรจัมปานี้ได้เสียดินแดน 2 แคว้น *

เนินคลองเขามะ (Col Des Nuages) ให้แก่อันนัมไป ต่อมาก็เกิดภัยในแคว้นทั้ง 2 นี้ ทำให้พระเจ้า Tran Anh ton ต้องยกกองทัพมาปราบ และได้จับพระโอรสของ พระเจ้ายสิงหารมันที่ 4 พระบรมราชูปถัมภ์ ** นำไปยังแคว้นตั้งเก๊ย กับคริยองค์ต้อมาชอง

* คือ Thuan-Chan และ Hoa-Chau

** น.เหตุช่าวชวา

จัมป้าໄກซึ่งเป็นกษัตริย์และมีฐานะเป็นพระเทศาจารย์ของอาณาจักรໄคเวียด จนมาอยู่เหตุอันนั้นได้กล่าวว่า กองทัพไทยลงพื้นที่บุนรวมคำแหงมหาราชแห่งสุโขทัยได้ยกทัพไปตีจัมป้า แต่จักรพรรดิศุวนไคซ์ชัยปัลจันท์ไว้ไค เจ้าชาย Che Nang พยายามจะหาทางให้จัมป้าเป็นอิสระจากอันนั้น และหาทางยึดคืนแทนทางภาคเหนือกลับคืน แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ใน ค.ศ. 1318 ในที่สุดไคเส็จหนีไปทั่งเกะเชรา

พระจักรพรรดิแห่งอาณาจักรໄคเวียดไคศัชนาญาหารยูห์นีงซึ่งเป็นกษัตริย์ของจัมป้า * กษัตริย์องค์นี้ได้ขอกำเนิดความช่ำญเหลือจากหัวเมืองโกลินจัน ที่สุดสามารถครอบชนะอันนั้นได้ใน ค.ศ. 1326 จัมป้าจึงเป็นอิสระ และมีความสัมบูรณ์ขององค์ลึบประชุมลงใน ค.ศ. 1342 พระองค์เป็นผู้ตั้งราชวงศ์ที่ 12 ขึ้น ซึ่งมีอ่านาจันถิง ค.ศ. 1390

ค.ศ. 1360 เป็นสมัยกษัตริย์ตามที่สำคัญอีกพระองค์หนึ่ง คือ Che Bong Nga ทรงมีสัมพันธ์ไม่ตรึงกับพระจักรพรรดิจันแห่งราชวงศ์เหมือง และได้รับการรับรองฐานะจาก ราชสัน្តกจัน Che Bong Nga สามารถครอบชนะอาณาจักรໄคเวียด ไคบุกถึงชานอยใน ค.ศ. 1371 แต่ถูกนานาภารล้มอำนาจขณะที่กองทัพไปปูโรจมตีอาณาจักรໄคเวียด และถูกปลงพระชนม์ ใน ค.ศ. 1390

นายหารยูห์นีงได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า พระเจ้าชัยสิงหารมัน (Jaya Sinhavarman) ในสมัยนี้ พระองค์คือยึดคืนแทนไคแก่ แคว้นกว่างบุญ กว่างคัว และหัวเทียนให้แก่ไคเวียดไป ** พอมาก็สมัยพระไหรส ทรงนามว่า อินทรารมันที่ 6 (Indravarman 6) ก็ต้องยกแคว้นอินทรบุรุษ (กว่างนัมปัจจุบัน) ให้แก่อาณาจักรໄคเวียดอีก แต่ใน ค.ศ. 1402 สามารถยึดกลับคืนไค ชพระไครับความช่ำญเหลือจากจัน พระเจ้า อินทรารมันที่ 6 ไคเคยยกทัพไปปูโรจมตีกัมมูชาและว่างจากศักดิ์อันนั้น เพราจะจันปราบอาณาจักร ไคเวียดไค แต่ใน ค.ศ. 1428 อาณาจักรไคเวียดไคศัชนาญซึ่งเป็นอิสระอีกครั้งหนึ่ง ที่สุด การผังระหว่างจัมป้าและไคเวียดก็ไม่ไคไว้กันอีกต่อไปในช่วงเวลา

* คือ Che Aman

** คืนແຄນເໜັງນີ້ ພຣະເຈົ້າ Che Bong Nga ຍີຄືນມາໄກ້ໃນຮັບກາລຂອງທະວະລົງ

ค.ศ. 1441 สมัยคงพระเจ้าชัยสิงหธรรมันที่ 5 ไก้ลินสุคลง อาณาจักรจัมป้า
ก็เกิดสังหารมกlong เมือง อันนัมถือโอกาสสจากความวุ่นวายภารในของจัมป้า ยกกองทัพมา
โจมตีจัมป้าและยึดเมืองหลวงวิชัยไค้ในครั้งแรก ค.ศ. 1446 ปั้งจัมป้าไค์ตอบโต้และนำกลับ
คืนมาไค้ แต่กันนัมสามารถยึดเมืองหลวงวิชัยไค้อีกครั้งเดียวใน ค.ศ. 1471 การสู้รบ
ท่าไหสูญเสียชีวิตไพรพลไปไม่น้อยกว่า 60,000 คน และถูกจับเป็นเชลยประมาณ 30,000
คน รวมทั้งเชื้อพระวงศ์กษัตริย์จัมป้า อันนัมไค์จัมป้าไว้ในอำนาจ อาณาเขตลงไปถึงทางใต้
ดึงบริเวณ Cap Varella แท่ราชสำนักจัมป้าก็ยังปราศภัยในประวัติศาสตร์จนถึง
ค.ศ. 1720 หลังจากนั้น อาณาจักรจัมป้าก็ไส้สลายคัวลง

.....